

filozofiranja. Tada već znatan ugled pribavio mu je članstvo i mnogih drugih akademija. 1592. preuzima istu katedru u Rimu. „Nova filozofija“ izaziva burne, pozitivne i negativne reakcije, a najposlije dospijeva i na indeks zabranjenih knjiga. Prije nego što je odanle skinuta, njezin autor umire u Rimu, 7. II 1597.

Najradikalniji i najdosljedniji antiaristotelovac, Petrić se, suprotno tradicionalnom skolastičkom učenju, opredjeljuje za Platona, proglašivši Aristotela, „oca sviju zabluda u filozofiji“, posve neoriginalnim eklektikom i, štaviše, nespojivim s kršćanstvom, te zagovara uvođenje platonizma u kršćansku filozofiju kojim bi se „bolje nego cenzurom i oružjem mogli privesti protestanti u krilo Crkve“.

Ne ostajući samo na kritici, Petrić daje vlastitu, monističku koncepciju svijeta koja, osim Platonu i novoplatoničarima, ponajviše duguje predsokratcima, Zaratustrinu učenju te egipatskim misticima. To je osebujan emanacionistički ontološki sistem plotinovskog tipa koji se u spomenutom traktatu izlaže u četiri dijela: Panaugia, Panarchia, Pampsychia, Pancosmia. Do svojih postavki Petrić dolazi „ratione sola philosophando“, temeljeći svoja razmišljanja na opažaju i iskustvu. Cilj svakog pravog filozofskog mišljenja jest spoznaja sveukupnosti, a spoznaja je čin ljubavi i spajanja u težnji za povratkom izvornom jedinstvu svega, sjedinjenje sa spoznajnim predmetom. Prema Petriću izvor je svega svjetlo, a sve postojeće odsjev je prsvjetlosti. Emanacijom iz jednog redom izvire sve: jedinstvo, biće, život, um, duša, priroda, svojstvo, oblik, tvarni svijet. Duša prožima i oživljava sve što postoji (pampsihizam). Makrokozam i mikrokozam uređeni su na istim načelima: u svemu se očituje univerzalni red (*unomnia*). Petrićeva je filozofija prirode izvršila veoma jak utjecaj na razvoj suvremene filozofske misli, posebno na panteizam G. Bruna.

Ostala područja Petrićevih bavljenja neka ilustriraju neki od naslova drugih njegovih radova: „Della nuova geometria“, „Della historia dieci dialoghi“, „Della poetica“, „Della retorica dieci dialoghi“, „Paralleli militari“, itd. Ne treba zaboraviti ni brojne prijevode s grčkog na latinski.

Napomenimo još da se ove godine u „Sveučilišnoj nakladi Liber“ pojavilo dvojezično (latinsko-hrvatsko) izdanje „Nove sveopće filozofije“. Tekst latinskog originala zapravo je reprint prvoga, ferrarskog izdanja iz 1691, s tim da su izostavljeni neki dodaci koje je ono obuhvaćalo. Autori su prijevoda Tomislav Ladan i Serafin Hrkač. Priloženi su rječnik nazivaka, interpretacija Petrićeve ontologije iz pera Vladimira Filipovića, te opsežan životopis i bibliografija. Popratne tekstove također možemo pročitati i na latinskom.

Vjerujemo da je ovim prijevodom (a to je ujedno i prvi prijevod Petrićeva djela na neki živi jezik) najdostojnije obilježena obljetnica toga filozofa, značajna ne samo u našim nego i svjetskim relacijama.

Marina Bricko

JOAKIM STULLI – 250. OBLJETNICA ROĐENJA

11. travnja prije točno 250 godina rodio se u Dubrovniku hrvatski leksikograf Joakim Stulli. Odviše šturi biografski podaci zaustavljaju se na godini rođenja i smrti (1729–1817), školovanju u rodnom gradu te stupanju u red Male braće. Zaista, čini se da je čitav život tog dubrovačkog franjevca bio podređen samo jednom cilju – objelodanjivanju velikog rječnika triju jezika: hrvatskog, talijanskog i latinskog. Valja nam, dakle, upoznati djelo ako želimo predstaviti njegova tvorca.

Ponajprije, ostvariti takav naum značilo je godine i godine mukotrpnog rada: trebalo je ne samo danonoćno sjediti po bibliotekama prebirući po starim tekstovima da bi se sakupila građa, te obraditi tu građu raspoređujući je, uspoređujući i tumačeći, nego i neumorno obilaziti najrazličitije krajeve i neposredno preko izvornih govornika upoznavati njihove dijalekte, pa putovati napokon i zato da bi se se pomoću raznoraznih molbi i preporuka odobrilo štampanje i nemala financijska sredstva. Nadovezujući se na dotadašnji leksikografski rad u nas, čijim se početkom smatra „Dictionarium...“ F. Vrančića, Stulli se koristi kako djelima svojih prethodnika (koje sustavnošću, metodom i opsegom i nadmašuje), tako i mnogim tekstovima starih autora, crkvenim djelima, nekim rječnicima i gramatikama drugih slavenskih jezika itd.

Kad su sve administrativne poteškoće svladane, rječnik, završen još 1782, konačno izlazi, i to ovim redosljedom: *Lexicon latino-italico-illyricum* (Budim, 1801), *Rječosložje slovinsko-italijansko-latinsko* (Dubrovnik, 1806. – u filološkom pogledu najzanimljiviji dio) te *Vocabolario italiano-illyrico-latino* (Dubrovnik, 1810). Svaki od ovih dijelova obuhvaća dva sveska, a rječnik sve u svemu broji 4721 stranicu.

Namjera s kojom se Stulli poduhvatio mučnog i nezahvalnog posla bila je, kako sam izjavljuje, što potpunije predstaviti leksički fond materinjeg jezika i obogatiti ga k tome vlastitim doprinosom.

Leksik, u osnovi štokavski, ijekavskoga govora, nadopunjen je čakavizmima i kajkavizmima koje je prikupio što iz starijih rječnika, što na svojim putovanjima. Pada u oči i mnoštvo ruskih, poljskih, staroslavenskih i čeških posuđenica, poglavito onih prvih, što se svakako da objasniti tadašnjom euforijom sveslavenstva, a i jednim posve praktičnim razlogom – Stulli, naime, kao pripadnik crkvenog staleža nastoji olakšati razumijevanje glagoljaških i slavenoserbskih tekstova. Daleko od pukog registriranja i raspoređivanja, on uvrštava i brojne primjere: citate, fraze, poslovice itsl., pri čemu savjesno bilježi izvore. Imajući stalno pred očima svrhu koju je sebi postavio, smjelo se laća i kovanja neologizama, ako i ne uvijek uspješno, ipak s mnogo sluha za tzv. „duh našeg jezika“.

Pored Belostenčeva, Stullijev je rječnik dugo ostao najvažnija literatura potonjim leksikografima i uopće svima koji su se na ovaj ili onaj način temeljitije bavili jezikom. Ali, dok se *Gazophylacium* redovito ističe kao primjer naše rane leksikografije, Stullijev je nekako s nepravom pao u zasjenak. Štošta od mogućih (uostalom, opravdanih) zamjerki ovom djelu nesumnjivo gubi na težini imamo li na umu nesređenu situaciju oko našeg književnog jezika i njegova standardiziranja, a koja će još dugo nakon Stullija ostati problematičnom.

Zanimljivo je da taj značajni leksikografski pothvat još uvijek nije dočekaao temeljito kritičko proučavanje kojim bi Stullijev udio u našoj leksikografiji i kulturnoj povijesti dobio mjesto koje mu pripada. Prije negoli se to dogodi, ustvrdimo tek da ono ni u kom slučaju nije posljednje.

Marina Brcko

latina et graeeca viva

*Pazi da ne posrneš zbog jezika
svojeg
i ne postaneš plijenom onome
koji te vreba.*

Sirah, 28, 26

LATINŠTINA NAŠA SVAGDAŠNJA XIII

Trinaesti nastavak „Latinštine“ s obzirom na zlosretni sadržaj kojem su članci toga naslova posvećeni, mora se smatrati jubilarnim i osobito povoljnim po svim pravilima starodrevnog praznovjerja.

U čast ovog značajnog datuma bit ćemo nešto opširniji no obično.

Počnimo pregledom zbivanja na području latinštine i grštine naše svagdašnje tijekom ove godine, otprilike od ožujka naovamo. U „Studentskom listu“ br. 2 od